

Міненко О.О.

Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка

ЕМПАТІЯ ЯК ПРОФЕСІЙНО ЗНАЧУЩА ЯКІСТЬ ПЕДАГОГІВ ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Стаття присвячена проблемі емпатії як професійно значущої якості педагога дошкільних навчальних закладів. Емпатія визначається як якість особистості, її здатність емоційно відкликатися на переживання, почуття і психічні стани інших людей. Емпатія передбачає суб'єктивне сприйняття іншої людини, уміння поставити себе на її місце, проникнення в її внутрішній світ, розуміння її переживань, думок, почуттів. У статті подано теоретичний аналіз феномена емпатії у роботах вітчизняних та зарубіжних авторів, представлено розуміння феномена емпатії у різних напрямках психології та психотерапії. Виділяють види емпатії: емоційну, когнітивну та предикативну. Охарактеризовано два види емпатійних переживань: співпереживання і співчуття. Узагальнюючи погляди різних учених на феномен емпатії, у структурі емпатії виділяються такі компоненти: емоційний, когнітивний та поведінковий.

У статті подано аналіз емпатії як професійно значущої якості особистості педагога дошкільних навчальних закладів. Емпатія лежить в основі таких необхідних особистісних рис педагога, як любов до дітей, яка включає чуйне, доброзичливе і терпляче ставлення до них; знання індивідуальних особливостей психіки кожної дитини, що дає можливість прогнозувати подальший розвиток дитини, передбачати її вчинки. Емпатія забезпечує повноцінний розвиток та реалізацію таких педагогічних здібностей у структурі особистості педагога, як перцептивні та комунікативні здібності. Важливою характеристикою емпатії педагога дошкільного навчального закладу є її дієвий характер.

Представлено результати емпіричного дослідження, мета якого – дослідити рівень розвитку емпатії у студентів – майбутніх педагогів дошкільних навчальних закладів. Результати емпіричного дослідження свідчать, що, незважаючи на те, що емпатія є професійно значущою якістю особистості педагогів, рівень її розвитку загалом у студентів є недостатнім. Позитивним аспектом є те, що у значній кількості студентів – майбутніх педагогів дошкільних навчальних закладів рівень емпатії стосовно дітей є високим.

Ключові слова: емпатія, види емпатії, компоненти емпатії, професійно значущі якості особистості, педагогічна емпатія.

Постановка проблеми. У сучасній психології і педагогіці все ширше постає питання гуманізації навчально-виховного процесу, орієнтації його на особистісно орієнтований підхід до навчання і виховання молодого покоління. Адже першою і найголовнішою цінністю цього процесу є особистість як вихованця, так і вихователя, які є суб'єктами такого процесу. Відповідно, особливою уваги потребує особистість вихователя, адже становлення особистості вихованця в процесі виховання відбувається в активній міжособистісній взаємодії двох суб'єктів, кожен з яких впливає на особистість іншого і сам зазнає змін власної особистості. Провідною рисою особистісно орієнтованого виховання, на думку І.Д. Беха, є спрямованість на цінність служіння, коли основним життєвим ставленням виявляється любов до інших людей [1]. На думку вченого, в основі

цього процесу лежить забезпечення однієї з найважливіших потреб людини – бути зрозумілою, прийнятою, визнаною. Здатність вихователя до розуміння, на нашу думку, неможливо уявити без наявності у нього емпатії. Адже емпатія відіграє важливу роль у процесі спілкування між людьми, у сприйнятті один одного, встановленні взаєморозуміння. Тому емпатія є особистісно і професійно значущою рисою педагога дошкільних навчальних закладів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема емпатії загалом та різних її аспектів зокрема знайшла своє відображення у працях багатьох учених: К. Роджерса, В.А. Петровського, Т.П. Гаврилової, В.В. Бойко, І.М. Юсупова, М. Хоффмана, Т.І. Пашукової, Є.А. Троїцької та ін.

У психологічній літературі є різні визначення феномена емпатії. Так, у «Психологічному

словнику» за редакцією А.В. Петровського та М.Г. Ярошевського емпатія визначається як осягнення емоційного стану, проникнення у переживання іншої людини [8]. У «Психологічному словнику» за редакцією Н.А. Побірченко емпатія визначається як якість особистості, її здатність емоційно відкликатися на переживання, почуття і психічні стани інших людей. Емпатія передбачає суб'єктивне сприйняття іншої людини, уміння поставити себе на її місце, проникнення в її внутрішній світ, розуміння її переживань, думок, почуттів [9].

Поняття «емпатія» було введено в психологічну науку Е. Тітченером та Т. Ліпсом та було синонімічне до поняття «симпатія». У сучасній психологічній науці мають місце різноманітні аспекти вивчення емпатії, зокрема: 1) сутність емпатії як психологічного феномена; 2) зв'язок емпатії з егоїстичними та альтруїстичними тенденціями в поведінці людини; 3) роль індукції, зараження, умовних рефлексів, інтуїції в прояві емпатії; 4) форми прояву емпатії та способи їхньої фіксації; 5) функції емпатії у формуванні і розвитку особистості [2].

Знайшло своє місце таке поняття у представників різних напрямів психології та психотерапії. Психоаналітичний напрям психології та психотерапії розглядає феномен емпатії через взаємозв'язок когнітивних та емоційних процесів. Так, З. Фрейд розумів емпатію як урахування психотерапевтом психічного стану пацієнта, уміння увійти у цей стан пацієнта, зрозуміти його. З. Фрейд пояснює природу емпатії ідентифікаційними механізмами, які виникають на ранніх стадіях дитячого розвитку. А. Адлер приділив увагу співпереживанню, що об'єднує людей між собою у прагненні до взаєморозуміння, створює почуття спільності з іншими [6].

У роботах біхевіористів-психологів емпатія розумілась як результат емоційного навчання, основними факторами формування якої вважались досвід аналогічного переживання у емоційній пам'яті суб'єкта емпатії, а також його мотивація і здатність прийняти роль об'єкта емпатії.

Значну роль феномен емпатії набув у теорії та практиці гуманістичного напрямку психології та психотерапії. Так, К. Роджерс вважав емпатію провідною і необхідною рисою особистості психотерапевта, розглядав її як здатність сприймати внутрішній світ іншого зі збереженням емоційних і смислових відтінків, неначе стаючи цим іншим, але без втрати відчуття «неначе», бо в такому разі виникає стан ідентифікації з переживаннями клі-

єнта. Згідно з К. Роджерсом, емпатійний психотерапевт проникливо уловлює смисл стану, який переживає пацієнт у цей конкретний момент, і вказує на цей сенс, щоб допомогти пацієнту сконцентруватися на ньому і спонукати пацієнта до подальшого і більш повного безперешкодного переживання [10].

У вітчизняній психології поняття «емпатія» вперше знайшло своє відображення у роботах Т.П. Гаврилової. Вона виділяє два види емпатійних переживань: співпереживання і співчуття, вважаючи при цьому співпереживання більш простою, нижчою формою емпатії, а співчуття – більш складною. Це, на думку автора, пов'язане з тим, що співпереживання носить егоїстичний характер, а співчуття – альтруїстичний. Співпереживання більше засноване на власному минулому досвіді особистості і пов'язане з потребою у власному благополуччі, з власними інтересами. Співчуття засноване на розумінні неблагополуччя іншої людини і пов'язане з її потребами та інтересами. Т.П. Гаврилова важливу роль в емпатії відводить механізму ідентифікації, завдяки якому виникає емоційний зв'язок між суб'єктом та об'єктом емпатії, і, відповідно, переживання останнього приймаються як свої [5].

Т.І. Пашукова розглядає емпатію як емоційний процес і дає визначення емпатії як «особливого роду емоції, змістом якої є відображене суб'єктом емпатії ставлення людини, яка переживає, до об'єктивної дійсності, виражене в тих самих почуттях і виявлене зовні у формах експресії, схожих на експресії людини, яка переживає» [7, с. 197].

Є думка, що характерною рисою емпатії, яка відрізняє її від інших процесів розуміння (ідентифікації, прийняття ролей, децентрації та ін.), є слабкий розвиток рефлексивного складника, замкнутість у межах безпосереднього емоційного досвіду [8].

Водночас І.М. Юсупов вважає емпатію феноменом соціально-психологічного походження і підкреслює багаторівневу структуру цього феномена. Прояви емпатії, на думку автора, мають місце на психофізіологічному, психологічному та соціально-психологічному рівнях. Серед механізмів емпатії І.М. Юсупов виділяє емоційно-когнітивну децентрацію суб'єкта та його ідентифікацію з об'єктом емпатії [15]. Тобто І.М. Юсупов відходить від обмеження емпатії суто емоційними складниками, а включає у цей феномен механізми децентрації та ідентифікації.

У психологічній літературі виділяють види емпатії: емоційну, когнітивну та предикативну. Емоційна емпатія заснована на механізмах проєкції та наслідування моторних та афективних реакцій іншої людини. Когнітивна емпатія базується на інтелектуальних процесах (порівняння, аналіз і т.п.). Предикативна емпатія виявляється як здатність людини передбачати афективні реакції іншої людини в конкретних ситуаціях [8].

За критерієм провідного компонента емпатії В.В. Бойко виділяє такі види емпатії, як:

1) раціональна емпатія – емпатія, яка характеризується спрямованістю уваги на іншу людину, інтенсивною аналітичною переробкою інформації про неї;

2) емоційна емпатія – емпатія, яка реалізується шляхом емоційного досвіду (переживань, почуттів);

3) інтуїтивна емпатія – емпатія, яка дозволяє переробляти інформацію про іншу людину на несвідомому рівні [3].

Узагальнюючи погляди різних учених на феномен емпатії, І.І. Штих виділяє у структурі емпатії такі компоненти:

1) емоційний – здатність розпізнавати і розуміти емоційні стани іншої людини. Характеризується як пасивне співчуття, форма співучасті в емоційному стані партнера, за яким немає дієвого початку («я бачу, що йому погано»);

2) когнітивний – здатність подумки переносити себе в думки, почуття і дії іншого. Характеризується сприйняттям і розумінням внутрішнього світу іншої людини, проявом співчуття («мені шкода його, мені небайдуже, що йому погано»);

3) поведінковий – здатність використовувати способи взаємодії, що полегшують страждання іншої людини; допомагаюча, сприятлива поведінка як відповідь на переживання іншого. Характеризується як прагнення до надання дієвої допомоги («я допоможу, я спробую допомогти») [14].

Отже, проведений теоретичний аналіз дає нам можливість зробити висновок, що емпатія відіграє значну роль у процесі міжособистісних стосунків та розвитку особистості, і, відповідно, лежить в основі професійної компетентності професій типу «людина–людина».

Метою цієї статті є теоретичний аналіз емпатії як професійно значущої риси педагога дошкільних навчальних закладів та емпіричний аналіз розвитку рівня емпатії у майбутніх педагогів дошкільних навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу. У соціально-психологічній науці феномен емпатії особистості

пов'язаний з такими категоріями, як взаємосприйняття, взаєморозуміння та взаємодія. Цьому аспекту присвячені роботи О.О. Бодальова, Л.А. Петровської, Г.М. Андреевої, Б.Д. Паригіна, в яких підкреслюється роль емпатії в процесі міжособистісного спілкування. На основі таких робіт можна зробити висновок, що емпатія особистості має соціально-психологічну природу і відіграє важливу роль у міжособистісних стосунках, оскільки лежить в основі пізнання та сприймання партнерами по спілкуванню одне одного, забезпечує взаєморозуміння в процесі міжособистісної взаємодії.

Емпатія забезпечує відображення і більш точне сприймання образу партнера по спілкуванню, відкриває можливості для відкритих і довірливих стосунків між людьми. Особливо важливим таким аспектом є для людей, які працюють у сфері професій, основою яких є допомога іншому: психологів, педагогів, лікарів, соціальних працівників тощо. У професіограмах таких професій емпатія або споріднені з нею якості особистості обов'язково представлені та описані. Так, у професіограмі педагога дошкільного навчального закладу серед інших зазначено особистісні якості, які, на нашу думку, пов'язані перш за все з емпатією педагога:

1. Любов до дітей, яка включає в себе чуйне, доброзичливе і терпляче ставлення до них. Діти дошкільного віку через свою непристосованість до життя і звичку до постійного піклування про них з боку батьків та інших членів родини просто не можуть перебувати в дитячому садочку, якщо не відчувають доброзичливого, чуйного та лагідного ставлення до них з боку вихователя.

2. Знання індивідуальних особливостей психіки кожної дитини в групі, вміння розуміти мотиви різноманітних її дій та вчинків. Це дозволяє вихователю не тільки вибрати правильну тактику поведінки в такій ситуації, але й прогнозувати подальший розвиток цієї ситуації, передбачати подальші вчинки дітей [11].

Аналіз представлених у психологічній науці поглядів на питання педагогічних здібностей теж дає можливість виділити низку здібностей у структурі особистості педагога, які безпосередньо пов'язані зі здібністю педагога до емпатії. Так, у структурі педагогічних здібностей, розробленої В.А. Крутецьким, серед інших виділено перцептивні здібності, які визначаються як здібності проникати у внутрішній світ учня, вихованця, психологічна спостережливість, яка пов'язана з глибоким розумінням особистості учня, його тимчасових психічних станів. Здібний вчитель,

вихователь за незначними ознаками, невеликим зовнішнім проявом бачить ледь помітні зміни у внутрішньому стані учня. Така здібність, на нашу думку, є неможливою без розвинутої емпатії педагога. У структурі педагогічних здібностей Н.В. Кузьміної серед інших виділено комунікативні здібності, які, на думку автора, забезпечуються чотирма факторами: здібністю до ідентифікації, чутливістю до індивідуальних особливостей учнів, добре розвинутою інтуїцією, сугестивними якостями [4]. На нашу думку, розвиток і прояв таких здібностей забезпечується значною мірою саме здатністю педагога до емпатії.

Важливою характеристикою емпатії педагога дошкільного навчального закладу є її дієвий характер. Для дошкільника важливо бачити, чути, що його розуміють і йому співчують, любов і прийняття педагогом дитини повинні бути реалізовані в досвіді живого спілкування, безпосередньої взаємодії.

К. Роджерс не обмежувався аналізом значення емпатії в процесі психотерапії, а підкреслював її роль у процесі становлення і розвитку особистості дитини, вважав основою побудови повноцінних, особистісно орієнтованих стосунків у недирижуваних педагогіці. Він підкреслював, що емпатія педагога загалом і вербально виражена емпатія зокрема є вкрай важливими для учня, оскільки дають йому почуття того, що він не самотній, що його розуміють і сприймають таким, яким він є. К. Роджерс виділяє потенційні риси педагога, здатного до емпатії. Серед них:

- вияв терпимості до вираження емоцій з боку учня;
- здатність до глибокого проникнення у внутрішній світ дитини;
- готовність адаптувати своє сприйняття соціального оточення до сприйняття іншої людини, щоб досягнути більшого розуміння того, що з нею відбувається [10].

Отже, представлені погляди на роль емпатії у професійній діяльності педагога дошкільних навчальних закладів дають змогу зробити висновок про необхідність наявності у структурі особистості педагога такої якості.

Нами було проведено емпіричне дослідження, метою якого стало дослідження рівня розвитку емпатії у майбутніх педагогів дошкільних навчальних закладів. Вибірку становили 60 студентів. Для емпіричного дослідження нами було використано методика діагностики розвитку полікомунікативної емпатії І.М. Юсупова та методика діагностики рівня емпатичних здібностей В.В. Бойко.

Результати проведеного емпіричного дослідження за методикою діагностики представлено у таблиці 1.

Таблиця 1
Рівень розвитку полікомунікативної емпатії за методикою І.М. Юсупова

Рівень розвитку	Абсол.	%
Дуже високий	–	–
Високий	12	20
Середній	48	80
Низький	–	–
Дуже низький	–	–

Отримані результати дають змогу зробити висновок, що у більшості досліджуваних (80%) виявлено середній рівень полікомунікативної емпатії, і лише у невеликій кількості досліджуваних – високий (20%). Характеризуючи отримані дані, можна зазначити, що у більшості майбутніх педагогів дошкільних навчальних закладів рівень розвитку полікомунікативної емпатії є недостатнім для такого виду професійної діяльності.

Така методика дає можливість проаналізувати рівень емпатії окремо за шкалами: емпатія стосовно батьків, тварин, людей похилого віку, дітей, героїв художніх творів, незнайомих людей. Зважаючи на мету нашого дослідження, ми проаналізували окремо рівень розвитку емпатії стосовно дітей. Отримані результати представлені у таблиці 2.

Таблиця 2
Рівень розвитку емпатії стосовно дітей за методикою І.М. Юсупова

Рівень розвитку	Абсол.	%
Дуже високий	8	14
Високий	20	33
Середній	32	53
Низький	–	–
Дуже низький	–	–

Отримані результати дають змогу зробити висновок, що майже у половини досліджуваних студентів рівень розвитку емпатії стосовно дітей є дуже високим і високим (відповідно 14% та 33%). Аналіз цих результатів дає можливість зробити більш оптимістичний висновок про те, що у половини майбутніх педагогів дошкільних закладів освіти рівень розвитку емпатії саме стосовно дітей є досить високим, і це є позитивною перспективою їхнього професійного розвитку.

Результати проведеного емпіричного дослідження за методикою діагностики рівня емпатичних здібностей В.В. Бойко представлені у таблиці 3.

Таблиця 3

Рівень емпатичних здібностей за В.В. Бойко

Рівень розвитку	Абсол.	%
Дуже високий	–	–
Середній	20	33
Занижений	40	67
Дуже низький	–	–

Отримані результати дають змогу зробити висновок, що у значній кількості досліджуваних (67%) виявлено занижений рівень емпатичних здібностей і лише у третини досліджуваних – середній (33%). Високого рівня емпатичних здібностей за такою методикою не виявлено взагалі. Характеризуючи отримані дані, можна зазначити, що у всіх досліджуваних нами майбутніх педагогів дошкільних навчальних закладів рівень емпатичних здібностей за такою методикою є недостатнім для цього виду професійної діяльності.

Така методика дає можливість зробити аналіз щодо значення кожного окремого параметра у структурі емпатії, таких як: раціональний канал емпатії, емоційний канал емпатії, інтуїтивний канал емпатії, установки, що сприяють емпатії, проникаюча здібність в емпатії, ідентифікація в емпатії. Проведений аналіз за окремими параметрами дає можливість зробити висновок, що загалом у експериментальній групі досліджуваних усі параметри мають приблизно однаковий бал і перебувають на середньому рівні. Так, середній рівень у групі досліджуваних становить: раціональний канал емпатії – 3, емоційний канал емпатії – 3,73, інтуїтивний канал емпатії – 3,2, установки, що сприяють емпатії, – 3,26, проникаюча здібність в емпатії – 3,33, ідентифікація в емпатії – 2,86. Отримані результати дають змогу зробити висновок, що найбільш розвинутим у майбутніх педагогів дошкільних навчальних закладів є емоційний канал емпатії, що, на нашу думку, є позитивним для майбутньої професійної діяльності, оскільки дошкільний вік є віком афективності. Значення емоційної сфери у цьому віці є досить великим,

більшість інформації сприймається дошкільником на емоційному рівні, тому здатність педагога бути емпатійним саме через емоційний канал емпатії є позитивним аспектом у взаємодії з дітьми дошкільного віку.

Найменш розвинутим аспектом у досліджуваних нами майбутніх педагогів дошкільних навчальних закладів, за результатами такої методики, є ідентифікація в емпатії. Це явище, на нашу думку, є більш негативним з позиції успішної професійної діяльності, оскільки у роботі з дошкільниками здатність до ідентифікації є важливою якістю педагога. Адже внутрішній світ дитини, спосіб сприймання і аналізу нею навколишньої дійсності і власного досвіду та її емоційні реакції значно відрізняються від світу дорослого, від його способів сприймання і обробки інформації, емоційних реакцій. Тому щоб зрозуміти дитину і бути емпатійним до неї, педагогу вкрай необхідно вміти ідентифікуватись з нею, побачити ситуацію її очима, стати на її місце. Саме тут механізм ідентифікації може допомогти педагогу налаштуватись на внутрішній світ дитини, відчувати те, що відчуває вона.

Отже, результати проведеного нами емпіричного дослідження рівня розвитку емпатії у майбутніх педагогів дошкільних навчальних закладів дають можливість зробити висновок про недостатню сформованість такої якості у майбутніх професіоналів.

Висновки. Емпатія є професійно значущою рисою педагогів дошкільних навчальних закладів, оскільки лежить в основі побудови суб'єкт-суб'єктних стосунків між педагогом і дитиною, забезпечує ефективну міжособистісну взаємодію, значно впливає на розвиток і формування особистості дітей дошкільного віку. Проведене нами дослідження виявило недостатній рівень розвитку емпатії у майбутніх педагогів дошкільних навчальних закладів. Відповідно, постає питання про необхідність упровадження у процес навчально-професійної підготовки таких фахівців форм і методів роботи, які б були спрямовані на розвиток емпатії, забезпечували б формування здібності майбутніх педагогів до емпатійної взаємодії.

Список літератури:

1. Бех І.Д. Виховання особистості: у 2 кн. Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. Київ : Либідь, 2003. 280 с.
2. Бражникова А.Н. Эмпатия как нравственное качество будущего профессионала. *Психологическая наука и образование*. 2012. № 4. С. 1–13. URL: http://psyedu.ru/files/articles/psyedu_ru_2012_4_3152.pdf.
3. Бойко В.В. Энергия эмоций в общении: взгляд на себя и других. Москва : Информационно-издательский дом «Филинь», 1996. 432 с.

4. Вікова та педагогічна психологія : навчальний посібник / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. Київ : Просвіта, 2001. 416 с.
5. Гаврилова Т.П. Анализ эмпатийных переживаний младших школьников и младших подростков. Психология межличностного познания. / под ред А.А. Бодалева. Москва : Педагогика, 1981. С. 122–138.
6. Ильин Е.П. Психология помощи. Альтруизм, эгоизм, эмпатия. Санкт-Петербург : Питер, 2013. 304 с.
7. Пашукова Т.И. Механизмы и функции эмпатии / Т.И. Пашукова, Е.А. Троицкая. *Вестник МГЛУ*. 2010. № 586. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/mehanizmy-i-funksii-empatii>.
8. Психологический словарь / под ред. А.В. Петровского, М.Г. Ярошевского. Москва : Политиздат, 1990. 494 с.
9. Психологічний словник / авт.-уклад. В.В. Синявський, О.П. Сергеєнкова ; за ред. Н.А. Побірченко. Київ : Наук. світ, 2007. 274 с.
10. Роджерс К. Эмпатия. Психология мотивации и эмоций / под ред. Ю.Б. Гиппенрейтер, М.В. Фаликман. Москва : ЧеРо, 2002. С. 428–430.
11. Синявський В.В. Професіограми і психограми професій педагогічного спрямування : методичний посібник. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. 84 с.
12. Собольников В.В., Вьюгова Т.В. Эмпатия как психологическое средство редукиции конфликтного поведения педагога. *Профессиональное образование в современном мире*. 2018. Т. 8, № 4. С. 2318–2324.
13. Чапак Я.В. Проблема емпатії в психології та її важливість у професійному становленні психолога. *Психологічний часопис*. 2018. № 5 (15). С. 24–39. URL: https://www.researchgate.net/publication/326259996_problema_empatii_v_psihologii_ta_ii_vazlivist_u_profesijnomu_stanovlenni_psihologa.
14. Штих І.І. Здатність до емпатії як компонент професійних здібностей психолога. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія»*. 2015. Випуск 2 (2). С. 177–180.
15. Юсупов И.М. Психология эмпатии : дис. ... доктора психол. наук : 19.00.01. Санкт-Петербург, 1995. 252 с. URL: <http://www.disserscat.com/content/psikhologiya-empatii#ixzz5BiTQO5WV>.

Minenko O.O. EMPATHY AS A PROFESSIONALLY SIGNIFICANT QUALITY OF PRE-SCHOOL PEDAGOGUES

The article focuses on the problem of empathy as a professionally significant quality of a pre-school pedagogue. Empathy is defined as a human quality, the ability to respond emotionally to the experiences, feelings and mental states of others. Empathy offers a subjective perception of another person, being able to put oneself in another person's place, penetration into his or her inner world, understanding this person's experiences, thoughts, feelings. The article presents theoretical analysis of the phenomenon of empathy in the works of domestic and foreign authors, presents understanding of the phenomenon of empathy in various fields of psychology and psychotherapy. Three types of empathy are differentiated: emotional, cognitive and predicative. Two types of empathic experiences are presented: empathy and compassion. Summarizing the views of various scientists on the phenomenon of empathy, in the structure of empathy there are distinguished the following components: emotional, cognitive and behavioural.

In the article the analysis of empathy as a professionally significant quality of the personality of a teacher of preschool educational institutions is presented. Empathy forms the basis of such essential personal traits of the teacher as love to children, which presupposes sensitive, kindly and patient attitude towards them; knowing individual features of each child's mind, which makes it possible to predict the child's further development, to predict its actions. Empathy provides full-fledged development and realization of such pedagogical aptitudes in the structure of the teacher's personality as perceptual and communicative abilities. An important characteristic of the preschool teachers empathy is its efficiency.

The results of an empirical study aimed at investigating the level of empathy in students – future teachers of preschool educational institutions are presented. The results of empirical research demonstrate that, despite the fact that empathy is a professionally significant quality of the personality of teachers, the level of its development in students on the whole is insufficient. The positive aspect is that a great majority of students – future preschool teachers – have high level of empathy towards children.

Key words: *empathy, types of empathy, components of empathy, professionally significant personality qualities, pedagogical empathy.*